

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

PLAATSING EN TOELATING IN HET VO

maart 2019

Voorwoord

Jaarlijks bereiden zo'n tweehonderdduizend groep-8-leerlingen zich voor op de overstap van hun basisschool naar het voortgezet onderwijs. Dat is spannend, voor de leerlingen en hun ouders. Een nieuwe school betekent nieuwe vakken en docenten, nieuwe vriendjes en, ook heel spannend, ineens ben je weer de jongste te midden van grotere kinderen. Maar het belangrijkste is wel op welke school en op welk niveau je als brugklasser terecht komt. Die beslissing is van groot belang voor de verdere toekomst van elk van die leerlingen. Bij een goede overgang naar het voortgezet onderwijs komen ze op een voor hem of haar passende plek terecht - passend bij het niveau van de leerling, en met de juiste mogelijkheden voor verdere ontwikkeling.

Uit eerdere onderzoeken zagen we echter dat die overstap niet altijd even soepel verloopt. En zeker leerlingen uit een minder bevoorrecht milieu krijgen soms ook niet de kans om zich op een bepaald niveau te bewijzen. In het schooljaar 2017-2018 hebben we daarom dit verkennende onderzoek uitgevoerd naar de toelating en plaatsing in het voortgezet onderwijs. Ook al omdat sinds 2014 het basisschooladvies leidend is voor de toelating tot het voortgezet onderwijs.

De eerste vraag was: houden scholen zich aan de nieuwe wettelijke eisen? En daarnaast, voeren scholen eigen beleid om de overstap zo goed mogelijk te laten verlopen? Een paar bevindingen: de veertien bezochte scholen gaan goed om met de nieuwe wet- en regelgeving. Ze staan soms wel voor praktische opgaven. Bijvoorbeeld, als veel adviezen worden bijgesteld, kan dat bijvoorbeeld betekenen dat de klassenindeling of zelfs de formatie moet worden aangepast. Verder merken we dat goed en doorlopend zicht op de leerlingen erg belangrijk is. Heeft een leerling bijvoorbeeld misschien wel de potenties, maar is er weinig ondersteuning vanuit thuis? Welke ondersteuning kan de school in zo'n geval bieden? Erg inzichtelijk is het ook als vo-scholen op gezette tijden om de tafel gaan met de belangrijkste toeleverende basisscholen. Om samen te bekijken hoe de leerlingen het inmiddels doen, ook in relatie tot het basisschooladvies.

Scholen voor voortgezet onderwijs hebben een grote invloed op de kansengelijkheid van de leerlingen. Ze moeten daarom goed zicht houden op hun nieuwe leerlingen, tijdens de overgang vanuit het primair onderwijs en ook daarna. Dat is een van de dingen die ik vanuit dit onderzoek zou willen meegeven. Want die tweehonderdduizend toekomstige brugklassers, ze verdienen allemaal een plek waar hun talenten tot bloei kunnen komen.

drs. Monique Vogelzang
Inspecteur-generaal van het Onderwijs

Samenvatting

Uit dit onderzoek komt naar voren dat het goed volgen en begeleiden van leerlingen van groot belang is voor het succes op school. Het gaat om een kleinschalig onderzoek, daarom zijn de bevindingen indicatief en niet representatief. In dit onderzoek zijn twee groepen van in totaal veertien scholen met elkaar vergeleken. De ene groep kenmerkt zich door veel opstroom en weinig afstroom in de onderbouw, de andere groep juist door veel afstroom en weinig opstroom in de onderbouw. Scholen met veel opstroom kenmerken zich door het hebben van hoge verwachtingen. Ze volgen de ontwikkeling van leerlingen nauwgezet en spelen daar ook op in door passende begeleiding of juist extra uitdaging. Scholen met weinig opstroom kenmerken zich eerder door strenge overgangsnormen. Ze kijken vooral naar cijfers in plaats van de achterliggende ontwikkeling en de behoefte aan ondersteuning en uitdaging en hebben ook minder hoge verwachtingen, bijvoorbeeld vanwege de zorg om uitval van leraren.

Scholen houden zich doorgaans aan de nieuwe regelgeving voor toelating en plaatsing. De scholen die we onderzochten boden leerlingen alleen niet allemaal de mogelijkheid om zich op meer dan een school aan te melden. Dit hebben de betreffende scholen hersteld.

Goed zicht houden op de ontwikkeling van leerlingen en daar op inspelen lijkt belangrijker voor onderwijskansen van leerlingen dan plaatsing in dakpankassen of brede brugklassen. Dat is opmerkelijk, want in het kader van kansengelijkheid worden brede brugklassen juist vaak genoemd als effectieve maatregel. In het onderzoek troffen we echter scholen aan met homogene klassen die veel opstroom realiseren. Omgekeerd zagen we scholen met een dakpanklas en met weinig opstroom. Om optimale kansen voor leerlingen te realiseren, is blijkbaar meer nodig. Wat hierbij meespeelt, is dat in dakpanklassen regelmatig op het laagste niveau wordt lesgegeven. Een klas heet dan in naam bijvoorbeeld mavo/havo, maar functioneert feitelijk als een mavo-klas.

In de discussie over het bieden van kansen, moet dus niet alleen gekeken worden naar de inrichting van de klassen (het al dan niet hebben van dakpanklassen), maar vooral ook naar het onderliggende onderwijs en het volgen en begeleiden van leerlingen.

INHOUD

1	Inleiding 5
2	Opzet van het onderzoek 6
2.1	Onderzoeksvragen 6
2.2	Onderzoek plaatsingswijzers per samenwerkingsverband 6
2.3	Selectie scholen 7
2.4	Onderzoek op de scholen 7
3	Onderzoekresultaten 8
3.1	Analyse van de plaatsingswijzers 8
3.2	Onderzoek op de scholen 8
4	Conclusies en aanbevelingen 12
4.1	Conclusies 12
4.2	Aanbevelingen 13

1 Inleiding

De overgang van de basisschool naar het voortgezet onderwijs (vo) is een belangrijk moment in de schoolloopbaan van een leerling. De vertrouwde basisschool wordt verlaten en de leerling kiest met zijn ouders een nieuwe school in het vo. Een belangrijk uitgangspunt bij die keuze is het basisschooladvies. Sinds 2014 is bij wet bepaald dat het basisschooladvies leidend is voor de toelating tot het vo. Dat is niet altijd zo geweest. Vo-scholen hadden hun eigen toelatingsprocedures, waarbij populaire vo-scholen eisen voor de toelating konden stellen, zoals behaalde cito-score. Waar de basisschool bijvoorbeeld een vwo-opleiding geschikt achtte, kon de vo-school een leerling toch weigeren, omdat de cito-score niet hoog genoeg was op basis van hun eigen toelatingsnormen. Op die manier ontstonden verschillen tussen scholen en regio's. Op de ene school kon een leerling met een bepaalde cito-score wel toegelaten worden tot de gewenste vervolgopleiding, op een andere school niet. Om aan deze situatie een einde te maken, is sinds 2014 wettelijk verankerd dat het basisschooladvies leidend moet zijn.

In de eerste fase van invoering bleek dat vo-scholen zich nog niet altijd hielden aan de wet. Er werden door vo-scholen toch nog aanvullende eisen gesteld. Om een beter beeld te krijgen over de naleving van wettelijke voorschriften, is besloten onderzoek te doen. Er is nog een andere aanleiding om de overgang van primair onderwijs (po) naar vo onder de loep te nemen. Uit onderzoeken komt naar voren dat schakelmomenten in de onderwijsloopbaan voor sommige leerlingen nadelig uitpakken. Ook als leerlingen dezelfde scores behalen bij de eindtoets, zijn er verschillen in het schooladvies en in het soort vo-diploma dat leerlingen uiteindelijk halen. Die verschillen kunnen verklaarbaar zijn: de basisschool kijkt bij de totstandkoming van het advies breed naar de ontwikkeling van een leerling. Tegelijkertijd is een risico dat bij gelijke capaciteiten er belangrijke verschillen zijn in de uitkomsten. Het onderwijs kan deze verschillen nooit helemaal wegnemen, maar heeft de maatschappelijke opdracht om de talenten van leerlingen, ongeacht hun afkomst, optimaal te ontplooiën.

In de overstap po-vo zijn twee momenten van groot belang. Het eerste moment is het vaststellen van het schooladvies door de basisschool. Het tweede moment is de toelating en plaatsing op het vo. De inspectie heeft beide momenten onderzocht. In dit onderzoek staat het beleid rond de toelating en plaatsing van scholen in het vo centraal.

2 Opzet van het onderzoek

Dit hoofdstuk bevat de onderzoeksvragen en een overzicht van de onderzoeksopzet.

2.1 Onderzoeksvragen

Gezien de aanleiding en de probleemstelling zijn de volgende onderzoeksvragen onderzocht:

1. Voldoen scholen aan de deugdelijkheidseisen bij de toelating en aanmelding?
 - a. Is het schooladvies leidend bij toelating?
 - b. Is de plaatsing op tenminste het niveau van het schooladvies?
 - c. Neemt de school de zorgplicht in acht?
 - d. Mag de leerling op meerdere scholen aangemeld worden?
2. Wat is het eigen beleid van vo-scholen bij de overstap van po naar vo?
3. Is een relatie aannemelijk tussen het eigen beleid en het schoolsucces van (bepaalde groepen) leerlingen?
4. Zijn er andere factoren die bijdragen aan het schoolsucces in de onderbouw van het vo?

2.2 Onderzoek plaatsingswijzers per samenwerkingsverband

Om deze vragen te beantwoorden, hebben we het onderzoek in twee fases ingedeeld. In de eerste fase is onderzoek gedaan naar de plaatsingswijzers van een aantal regio's. Een plaatsingswijzer is een document waarin afspraken staan over de procedure voor de overstap van po naar vo. In sommige gevallen gaat het daarbij alleen over de procedure, waarbij sprake is van leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben en waarbij het samenwerkingsverband betrokken is. In andere gevallen gaat het om alle leerlingen die overstappen van po naar vo. In de meeste gevallen selecteerden we regio's waar nog niet eerder onderzoek naar plaatsing is gedaan. Hierbij sloten we aan bij de regio-indeling van de samenwerkingsverbanden vo.

We selecteerden de volgende regio's:

- Drenthe
- Almere
- Lelystad
- Utrecht
- Rotterdam
- Kennemerland
- Meijerij
- Midden Limburg
- Peelland
- Bollenstreek
- 't Gooi
- Vecht en IJssel
- Waterland

De plaatsingswijzers zijn geanalyseerd op de volgende wettelijke vereisten:

- het schooladvies is leidend
- er is sprake van consequent en transparant toelatingsbeleid
- leerlingen mogen zich aanmelden op verschillende scholen
- de zorgplicht wordt in acht genomen

2.3 Selectie scholen

Binnen de regio's hebben we een steekproef gedaan onder veertien scholen. Bij de steekproef stond de indicator *positie van de leerling in leerjaar 3 ten opzichte van het basisschooladvies* (de zogenoemde R1-indicator in het onderwijsresultatenmodel) centraal. De inspectie benut deze indicator voor het toezicht op scholen en de bepaling of sprake is van voldoende resultaten. We kozen voor deze indicator, omdat dit mogelijk iets zegt over de mate waarin scholen kansen bieden. Een hoge R1-score wijst er namelijk op dat leerlingen, ten opzichte van het basisschooladvies, een gunstige positie hebben in het derde leerjaar van het vo. Een lage R1-score wijst juist op het tegenovergestelde. We hebben daarom zeven scholen geselecteerd met een hoge R1-score en zeven met een lage R1-score. Op deze manier willen we in kaart brengen of we onderwijspraktijken, in het bijzonder rond toelating en plaatsing, kunnen ontdekken die samenhangen met die R1-score.

2.4 Onderzoek op de scholen

Ook op schoolniveau hebben we de volgende wettelijke vereisten onderzocht:

- het schooladvies is leidend
- er is sprake van consequent en transparant toelatingsbeleid
- leerlingen mogen zich aanmelden op verschillende scholen
- de zorgplicht wordt in acht genomen

Daarnaast hebben we het plaatsingsbeleid van vo-scholen in kaart gebracht om de vraag te beantwoorden of er een relatie is tussen het plaatsingsbeleid en het succes in de onderbouw (opstroom, afstroom). We keken daarbij ook naar andere factoren die mogelijk van invloed zijn op het succes van leerlingen, zoals de inrichting van de onderbouw of activiteiten gericht op ondersteuning en begeleiding van leerlingen.

Het onderzoek op scholen bestond onder meer uit:

- analyse van documenten
- een gesprek met de schoolleiding
- een gesprek met functionarissen verantwoordelijk voor plaatsing en toelating
- een gesprek met functionarissen verantwoordelijk voor extra ondersteuning
- een gesprek met leerlingen

Bij de gesprekken zijn gespreksleidraden gebruikt. Na afloop van het onderzoek koppelden we onze bevindingen terug aan de schoolleiding. Daarbij spraken we geen oordelen uit, maar voerden een stimulerend gesprek over het beleid rond plaatsing en toelating.

3 Onderzoeksresultaten

3.1 Analyse van de plaatsingswijzers

We hebben een analyse gedaan van dertien plaatsingswijzers. Zoals hierboven aangegeven gaan veel plaatsingswijzers vooral in op de vraag hoe om te gaan met leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. De documenten bevatten geen verdere informatie over afspraken over de procedure van de overgang po-vo. Als uitgebreidere informatie over de procedure is opgenomen, voldoet die in alle onderzochte gevallen aan de wettelijke eisen: het basisschooladvies is in alle gevallen leidend, plaatsing gebeurt op het niveau van het schooladvies en de procedure die scholen beschrijven, voldoet aan de zorgplicht.

Naast punten die wettelijk verplicht zijn, vallen een aantal zaken op. We hebben daarbij vooral gekeken naar afspraken rond het basisschooladvies en eventuele afspraken over een plaatsingsadvies. Het schooladvies is een verwachting welk diploma de leerling kan halen. Het klasplaatsingsadvies is daarop een toelichting en geeft aan in welke brugklas de leerling het beste op zijn plek is.

- In drie plaatsingswijzers is een enkelvoudig advies het uitgangspunt. In vijf plaatsingswijzers is een meervoudig advies een volwaardig alternatief. In de overige vijf plaatsingswijzers is geen informatie over het basisschooladvies opgenomen.
- In een aantal plaatsingswijzers is sprake van twee adviezen: een schooladvies en een plaatsingsadvies. Het schooladvies is vaak enkelvoudig, het plaatsingsadvies is vaak meervoudig. In een aantal regio's is afgesproken dat het plaatsingsadvies ook leidend is voor de plaatsing. Een plaatsingsadvies mavo/havo leidt dan tot plaatsing in een brugklas mavo/havo en niet in een mavo-brugklas.
- In een plaatsingswijzer is afgesproken dat het basisschooladvies niet gegeven wordt door leerkrachten, maar tot stand komt via Leerling Volg Systeem-toetsen (LVS-toetsen). De scores op de LVS-toetsen leiden volgens een bepaalde weging tot een schooladvies. Het plaatsingsadvies wordt gegeven door de basisschooldocent. In dat advies kan de docent andere factoren meewegen, zoals werkhouding, motivatie, gedrag, et cetera.

Deze punten zijn weliswaar wettelijk toegestaan, maar vormden een aandachtspunt voor het verdere onderzoek.

3.2 Onderzoek op de scholen

De scholen voldoen op vrijwel alle punten aan de deugdelijkheidseisen bij toelating en plaatsing

De onderzochte scholen houden zich aan de wettelijke verplichtingen. Het basisschooladvies is leidend voor de toelating. Leerlingen worden geplaatst op basis van tenminste het basisschooladvies. Ook is het toelatingsbeleid transparant en consequent. We troffen bij alle onderzochte scholen op de website of in de schoolgids een procedure aan voor toelating of plaatsing op de school. Ook hebben alle scholen een procedure voor intake van leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte. Deze procedures voldoen aan de wettelijke zorgplicht. Tijdens het onderzoek kregen we geen signalen dat scholen zich daaraan niet zouden houden.

Wat betreft de mogelijkheid voor leerlingen om zich bij meerdere scholen aan te melden, voldeden enkele scholen niet aan de wet- en regelgeving. Bij vier van de onderzochte scholen konden ouders en leerlingen zich bij slechts één school aanmelden. Wij hebben deze scholen de opdracht gegeven dit te herstellen, omdat dit in strijd is met artikel 27, lid 2a van de Wet op het voortgezet onderwijs (WVO).

Vo-scholen zijn tevreden over samenwerking met aanleverende basisscholen

De onderzochte vo-scholen zijn doorgaans tevreden over de samenwerking met basisscholen. Sommige scholen steken, om een warme overdracht te realiseren, veel tijd en energie in de contacten met basisscholen. Er zijn ook scholen die de komende jaren de contacten willen gaan intensiveren. In samenhang hiermee zijn vo-scholen meestal tevreden over de kwaliteit van het basisschooladvies. In een aantal gesprekken hoorden we klachten dat adviezen te hoog liggen. Dit zou te maken hebben met druk van ouders en onervaren leerkrachten in groep 8. In algemene zin achten zij basisscholen goed in staat om de potentie van een leerling in te schatten. Dat het basisschooladvies leidend is, wordt gezien als een logisch uitgangspunt. Regelmatig blijkt dat zorgen over de hoogte van het basisschooladvies achteraf onterecht waren. De leerling was dan toch succesvol.

Een kans in de samenwerking tussen po en vo is het samen evalueren van schoolsucces van de leerlingen. Het gaat daarbij niet alleen om individuele gevallen, maar juist ook om patronen. Komen leerlingen opvallend hoger of juist lager terecht dan de basisschool verwachtte? Wat zou daar de oorzaak van kunnen zijn? Het gesprek hierover kan voor beide partijen iets opleveren. Reflectie op het advies van de basisscholen kan de praktijk van advisering versterken en vo-scholen krijgen mogelijk nieuwe inzichten rondom begeleiding en ondersteuning van leerlingen.

Vo-scholen zien herziening basisschooladvies als knelpunt

Vo-scholen ervaren de systematiek van het herzien van het basisschooladvies als een probleem. Het gaat hierbij om principiële en praktische bezwaren. Zij hebben moeite met de bijstelling van een zorgvuldig tot stand gekomen advies vanwege een enkele toets. Het gaat niet om incidenten: scholen hebben het over percentages van 20 tot 25 procent van alle aangemelde leerlingen. Een ander bezwaar is dat de herziening eenzijdig is: wel een bijstelling van het schooladvies naar boven, niet naar beneden. De praktische gevolgen van herzieningen is dat de klassensamenstelling verandert. Dat heeft vaak ook consequenties voor de formatie. Scholen met een basisberoepsgerichte leerweg in het vmbo ervaren soms een 'leegloop'. Na herziening kiezen veel leerlingen voor een andere school waar de theoretische leerweg in het vmbo of hoger wordt aangeboden. Volgens de ervaring van betrokkenen komen veel van deze leerlingen via een omweg later alsnog terug. Zij vinden dit niet in het belang van de leerling, omdat deze leerlingen dan meer niet-succesvolle in plaats van succesvolle ervaringen opdoen. Dit kan voorkomen worden door bij het advies het resultaat van de eindtoets te betrekken.

Beleid rond meervoudige adviezen wisselt

Een aantal van de onderzochte scholen juicht een meervoudig advies toe. Bovendien is er beleid om dit te bevorderen. Deze scholen geven aan dat de discussie over kansengelijkheid een impuls gaf om het beleid rond schooladviezen in de regio ter discussie te stellen. Het categorisch uitsluiten van dubbele adviezen zijn we niet tegengekomen, maar in sommige regio's wordt wel zeer terughoudend omgegaan met het geven van een dubbeladvies. In diverse regio's (onder andere Utrecht en Almere) troffen we procedures aan, waarbij naast een in de regel enkelvoudig schooladvies ook een klasplaatsingsadvies wordt gegeven, dat vaak meervoudig is. Het plaatsingsadvies is een toelichting op het schooladvies. Dit is een verwachting van welk diploma de leerling kan halen. Het klasplaatsingsadvies geeft aan in welke brugklas de leerling het beste op zijn plek is. Het uiteindelijke effect voor leerlingen

kan positief zijn: in veel gevallen is de afspraak dat een leerling geplaatst wordt in een dakpanklas. In andere gevallen lijkt de afspraak om voornamelijk enkelvoudig te adviseren niet in het belang van leerlingen waar twijfel is over de potentie. Een advies mavo geeft aan het vo immers een andere boodschap mee dan een advies mavo/havo: het is goed mogelijk dat deze leerling havo aankan. Die hogere verwachting werkt vaak positief uit.

Weinig expliciet beleid rond bevorderen kansengelijkheid

We troffen nauwelijks scholen aan met een bewust beleid voor niveauplaatsing van leerlingen. In de alle gevallen plaatst de vo-school conform het schooladvies of, indien aanwezig, het plaatsingsadvies. Bij twijfels wordt vaak contact opgenomen met de basisschool. We troffen geen scholen aan die (bepaalde) leerlingen bewust hoger plaatsen. Wel zagen we praktijken waarbij plaatsing juist voorzichtig is. Bijvoorbeeld door leerlingen met een advies mavo-havo in een mavobrugklas te plaatsen. Hoewel vaak wordt aangegeven dat kansengelijkheid een belangrijk thema is, troffen wij in het onderzoek weinig scholen aan met een expliciet beleid. We merken op een aantal scholen weinig bewustzijn over dat onderwijs een belangrijke compenserende factor kan zijn voor leerlingen uit een zwakker sociaaleconomisch milieu. Dat is een gemis, omdat uit eerder onderzoek van de inspectie bleek dat expliciet beleid rond kansengelijkheid een bevorderend effect heeft.

Goed volgen en begeleiden van leerlingen sleutel voor schoolsucces

Scholen onderscheiden zich nauwelijks op het gebied van plaatsingsbeleid. Er is daarom ook weinig te zeggen over de samenhang tussen het plaatsingsbeleid en schoolsucces. In een enkel geval ging een voorzichtig plaatsingsbeleid samen met weinig opstroom en veel afstroom. Wel zagen we opvallende overeenkomsten tussen scholen met veel opstroom en weinig afstroom ten opzichte van scholen met weinig opstroom en veel afstroom. Bij scholen waar leerlingen weinig opstromen en veel afstromen, zagen we regelmatig lagere ambities voor opleidingsniveau, zowel bij leerlingen als bij de scholen. Bij sommige scholen lijken strenge overgangsnormen en de gerichtheid op cijfers het bieden van kansen in de weg te staan. Deze scholen zijn minder gericht op de potentie of de onderwijsbehoefte van leerlingen. Een kenmerk van scholen met juist veel opstroom en weinig afstroom is dat zij vaak alert zijn op de ontwikkeling en inspelen op de onderwijsbehoefte van

Hoewel kansengelijkheid op veel scholen geen expliciet doel is, troffen we op een school een mooi voorbeeld aan. Het gaat om een school met veel leerlingen uit een zwak sociaaleconomisch milieu. De school steekt veel tijd en energie in het wegwerken van achterstanden van leerlingen, onder andere in het bijspijkeren van basisvaardigheden. Veel leerlingen komen hoger terecht dan het basisschooladvies.

leerlingen. Zij bieden programma's op het gebied van extra ondersteuning en het bieden van uitdaging. Leerlingen krijgen bovendien kansen voor tussentijdse opstroom. Deze scholen zien plaatsing in de brugklas vaak als een voorlopig besluit waar gedurende de onderbouw steeds opnieuw naar wordt gekeken. Zit de leerling nog op het goede niveau? Is er behoefte aan extra ondersteuning of extra uitdaging?

De verschillen tussen scholen kunnen als volgt worden samengevat:

Bij scholen, waarbij leerlingen succesvol waren in de onderbouw, was de vraag vaak wat de leerling nodig heeft. Bij scholen waar leerlingen minder succesvol waren, was

de vraag eerder of deze leerling het niveau wel aan kan. Daarbij lijkt de inrichting van de onderbouw van ondergeschikt belang. We zagen succesvolle scholen met homogene klassen en minder succesvolle scholen met dakpanklassen. Dat hangt onder andere samen met de praktijk dat in dakpanklassen regelmatig op het laagste niveau wordt lesgegeven. Van groter belang voor het realiseren van ambitieuze doelen en meer succes voor leerlingen, lijken activiteiten gericht op het zichhouden en bevorderen van de ontwikkeling van leerlingen. Dit komt overeen met eerdere bevindingen uit het rapport '[Kansen\(on\)gelijkheid bij de overgangen po-vo](#)'.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

De opzet van dit onderzoek maakt dat de conclusies met de nodige voorzichtigheid moeten worden getrokken. Het gaat om verkennend onderzoek op een kleine steekproef van veertien scholen. Het beeld dat is ontstaan, is daarom indicatief en niet representatief.

De onderzochte vo-scholen gaan goed om met de veranderde wet- en regelgeving rond toelating en plaatsing. Dat het basisschooladvies leidend is, is inmiddels stevig verankerd. De scholen vinden het ook logisch dat het basisschooladvies bepalend is voor het niveau van de opleiding in het vo, hoewel er soms wel twijfels zijn of het advies niet te hoog is. Het bijstellen van het advies vinden scholen een lastig punt in de systematiek. Op sommige scholen gebeurt dat voor 20 tot 25 procent van de leerlingen. Het betekent wijzigingen in klassen en in formatie. Voor sommige scholen blijkt dat veel leerlingen die zich aanmeldden uiteindelijk een andere school kiezen. Het aantal definitieve inschrijvingen ligt bij die scholen dus beduidend lager. Hoewel een hogere plaatsing gedaan wordt in het belang van de leerling, zijn de verschuivingen in leerlingaantallen voor vo-scholen soms een knelpunt. Op een punt blijken niet alle scholen zich aan de wet te houden. Het gaat om de mogelijkheid voor leerlingen om zich op meer dan een school aan te melden. De scholen die slechts een aanmelding accepteerden, kregen een herstelopdracht. Bij publicatie van dit rapport hebben de scholen dit aangepast.

In de opzet van het onderzoek lag een aanname van een verband tussen toelatings- en plaatsingsbeleid en de op- of afstroom van leerlingen. We keken daarbij naar de op- en afstroom in de onderbouw van het vo. We hebben nauwelijks samenhang aangetroffen tussen het beleid voor toelating en plaatsing en de mate waarin leerlingen opstromen of juist afstromen. Dit komt vooral omdat vo-scholen bij de toelating en de plaatsing doorgaans uitgaan van het basisschooladvies of bij onduidelijkheid extra informatie opvragen bij de basisschool. Ze voeren dus heel beperkt eigen beleid. Ook ontbreekt bij de meeste scholen expliciet beleid om kansengelijkheid te bevorderen.

Een andere bevinding is dat de inrichting van de onderbouw (homogene klassen, dakpanklassen of juist brede brugklassen) weinig samen lijkt te hangen met het succes van leerlingen in de onderbouw. Dat hangt mogelijk samen met het verschijnsel dat sommige dakpanklassen in feite homogene klassen zijn en er op het laagste niveau wordt lesgegeven.

Voor de ontwikkeling van leerlingen lijkt het goed volgen en begeleiden van leerlingen van groter belang dan de inrichting van de onderbouw. Scholen met veel opstroom en weinig afstroom zijn doorgaans alert op de ontwikkeling van leerlingen en spelen in op hun onderwijsbehoeften. Het gaat daarbij zowel om extra ondersteuning als uitdaging.

4.2

Aanbevelingen

Voor scholen:

- Vo-scholen kunnen zich bewuster worden van hun rol in het bevorderen van kansengelijkheid. Hierbij is van belang dat zij beter inzicht krijgen welke leerlingen wel potentie hebben, maar vanwege bijvoorbeeld een gebrekkige ondersteuning of lage ambities vanuit de thuissituatie op achterstand staan.
- Scholen kunnen het schoolsucces van alle leerlingen bevorderen door goed zicht te hebben op hun ontwikkeling en ondersteuning en begeleiding daarop af te stemmen. In sommige gevallen lijken de huidige praktijken van het geven van cijfers en overgangsbeslissingen dit in de weg te staan. Scholen kunnen baat hebben bij instrumenten als landelijke genormeerde toetsen of bij praktijken die horen bij formatief evalueren. Het verdient aanbeveling om ondersteuning en begeleiding zowel op extra hulp als extra uitdaging te richten.
- Vo-scholen kunnen de overstap po-vo verder verbeteren door op gezette tijden samen met hun (belangrijkste) aanleverende basisscholen te reflecteren op het succes van leerlingen in de onderbouw. Dit levert informatie op waarmee basisscholen de kwaliteit van hun advisering kunnen verbeteren en waarmee vo-scholen de ondersteuning en begeleiding kunnen aanscherpen.

Voor beleid:

- Het nieuwe systeem voor de overgang po-vo lijkt adequaat te functioneren. In het perspectief van vo-scholen is de praktijk van herzieningen daarop een uitzondering. De overheid zou kunnen overwegen of gerichte aanpassingen nadelen van de huidige werkwijze kunnen ondervangen, met behoud van positieve aspecten.
- In de politieke en maatschappelijke discussie is veel aandacht voor de inrichting van de onderbouw. Dakpanklassen en brede brugklassen zouden positief uitpakken voor kansengelijkheid. Hoewel dit specifieke punt niet is onderzocht, zijn er vanuit dit onderzoek wel aanwijzingen dat vooral de kwaliteit van het onderwijsproces van belang is. We hebben voorbeelden gezien van scholen met homogene klassen die leerlingen goed volgen, volop kans bieden op opstroom en die ook realiseren. Andersom zijn er scholen met dakpanklassen met de facto een homogene praktijk en met weinig opstroom. Dit is een belangrijke aanwijzing voor dat een verandering van structuur (meer brede brugklassen) op zichzelf geen adequate oplossing is. De discussie moet daarom worden verbreed naar effectieve praktijken.